

บทความวิจัย**กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบมัจญ์ลีล อัลอิลมีย์ในการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมและคุณภาพชีวิตชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : มัจญ์ลีล
อัลอิลมีย์ของมัสยิดอัตตันมียะฮ์ บ้านปารามี่แต ตำบลลูต อำเภอมือ จังหวัดยะลา**

ฮามีดะห์ฮาลัน โต๊ะมะ * พัยคอลล โต๊ะมา** คอลลีเสาะ มะไซะ ***

* ดร. (อิสลามศึกษา), ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำสาขาวิชาชะรีอะฮ์ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

**ครูอิสลามศึกษา โรงเรียนตาร์เบียตุลวาตันมูลนิธิ และนักศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษาและ
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

***ครูอิสลามศึกษาโรงเรียนอิสลาฮียะ ตำบลสะเตง อำเภอมือ จังหวัดยะลา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา 1) ประวัติมัจญ์ลีล อัลอิลมีย์ของมัสยิดอัตตันมียะฮ์ บ้านปารามี่แตอำเภอมือจังหวัดยะลาโดยสังเขป 2) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณภาพชีวิตของผู้เรียนมัจญ์ลีล อัลอิลมีย์ 3) ทศนคติต่อหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 105 คนประกอบด้วยคณะกรรมการมัจญ์ลีล อัลอิลมีย์ 5 คน และบุคคลทั่วไปที่เข้าเรียนไม่ต่ำกว่า 5 ปี 100 คน เครื่องมือคือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อยและแบบสอบถามจำนวน 100 ชุดโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

ผลการศึกษาพบว่า 1) มัสยิดอัตตันมียะฮ์ตั้งอยู่ที่สถาบันภาษานานาชาติ ณ บ้านปารามี่แต ตำบลลูต อำเภอมือ จังหวัดยะลาอยู่ภายใต้สังกัดการดูแลของสถาบันอัลสะลาม มหาวิทยาลัยฟาฏอนี วิทยากรหลักได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮิม อะห์มัด ซัยซิง ทำการสอนวันอาทิตย์ประจำสัปดาห์ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อเป็นแหล่งทางด้านวิชาการอิสลามศึกษา โดยมีหลักสูตรและใช้สื่อที่สมัสอดคล้องความต้องการของผู้คนในพื้นที่ปัจจุบันมัจญ์ลีล อัลอิลมีย์ได้พัฒนาอย่างเป็น

ระบบอย่างรัดกุม 2) ผู้ที่เรียน ณ.แห่งนี้ ได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันครบทุกด้าน คือมีคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งงาม ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นส่งผลทำให้สุขภาพกายและจิตก็ดีขึ้นด้วย ซึ่งสามารถสร้างครอบครัวและสังคมอย่างสันติสุขอย่างยั่งยืนและ 3) ผู้เรียนมีทัศนคติระดับมากที่สุดต่อวิชาชีพสรีร์ (90%) วิชาฟิสิกส์ระดับมาก (62.2 %) อัลอัลคลาดปานกลางระดับ (25%) และอะกิตะฮุระดับ (25%) วิชาที่ต้องการให้สอนรองลงมาคือ ประวัติศาสตร์ (50%) จากการสังเกต พบว่า ผู้เรียนมีความหลากหลายในทุกด้าน ผู้ชาย มักจะใส่เสื้อโตะสีขาวอยู่ในสภาพที่มีน้ำละหมาด หลังจากเรียนคาบแรก พิธีกรรมมักจะประกาศในขณะเดียวกันสตรีส่วนใหญ่จะออกไปซื้อของที่นัดนอกรั้วของมัสยิดเมื่อเสร็จต่างคนต่างก็ทยอยมานั่งเรียนตาม และบางครั้งมีการละหมาดศพบของผู้ที่เสียชีวิตที่ประสงค์จะละหมาด ณ มัสยิดแห่งนี้ จากการสนทนากลุ่ม สรุปว่า เป้าหมายของการเรียนของชาวไทยมุสลิมประการแรกจะนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอันส่งงามนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันนำมาซึ่งอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

คำสำคัญ : ถ่ายทอดองค์ความรู้, มัจญลิส อัลอิลมีย์ , คุณธรรมจริยธรรม, คุณภาพชีวิต,สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

RESEARCH***Knowledge transfer process Al-Ilmey in the development of morality, ethics and the quality of life of Thai Muslims in the three southern border provinces: Atan Miyah Mosque, Ban ParamiTae, Budi Sub-district, Mueang District, Yala Province***

Hamidahhasan Tohma*Faisal To'ma **Kholeesah Masoh***

*Asst.Prof.Dr. and Lecturer.Department of Syariah, Faculty of Islamic Studies and laws, Fatoni University .

**Teacher of Islamic Studies at Tarbia Tulwatan Foundation School, Muang District, Rangdyala, studying for a master's degree Department of Educational Management and Learning Management Innovation Faculty of Education Fatoni University.

***Teacher of Islamic Studies at Islahiyah Shool yala.

Abstract

The objectives of this research was aimed to studying 1) the brief History of Majlis Al- Ilmiy of Atanmeeyah Mosque Ban Paramee District, Muang District, Yala Province. 2) Moral change concrete ethics and quality of life of learners 3) Learners' attitudes towards the Majlis Al- Ilmiy curriculum. This research is a qualitative research. Which consist of 2 sample groups 1) Instructors and committee choosing using specific random selection or purposive Random Sampling methods, 5 people 2) 100 learners under 5 years by using Survey Sampling methods. Data obtain through the Interviews, Questionnaire, Participatory observation and small group discussion.

The study indicated that 1) Majlis Al- Ilmiy is a lifetime academic service center for society under the supervision of the Assalam Institute of Fatoni University that offered on Sundays of the week. Started on Sunday 19 September 1999 to the present for 20 years. With the objective, to be a source of academic knowledge of Islamic studies that is up to date and time, which brought peace in the three southern provinces. Taught by a professional speaker with service mind. There

is a clear structure and curriculum in line with the needs of the local community. 2) The morality and ethics of the learners have changed in a good direction in almost every area, such as morality and ethics to Allah. To the messenger is to follow the example. To yourself, to be faithful to your parents and gratitude. To others, being polite and gentle. And to animals, for example, feeding, which is an important base for peace in a multicultural society. Have a career Keep up with the times and times and 3) Students are satisfied with the highest level of content in the course, namely the context of the Al-quran. And Al-Hadith etc. From the observation, the Students are diverse in their ages. Men tend to wear white shirts and sit in mosques with great determination. For women to dress correctly with religious principles. There will be an open circuit both on the mosque and in the tent. After the first session, there will be an announcer announcing the request for donations. And sometimes there are prayers at this mosque. Books, educational materials and CDs are there also broadcast live online. From small group discussions, found that The main goal of lifelong education of Thai Muslims in the three southern border provinces Is the study of religion that is consistent with the Al-quran by the example of the messenger that can apply knowledge to improve the quality of life, which can lead to a normal society in this world and the next world.

Keywords: Majlees Al-Ilmee , morality, quality , Thai Muslims , southern border provinces

บทนำ

อิสลามให้ความสำคัญและกำชับให้มนุษย์มีการเรียนรู้กระจ่างชัดเนื่องจากมันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานภาพ ทุกอาชีพ ทุกศาสนาและทุกประเทศเป็นต้น ซึ่งสามารถเข้าใจและนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์แบบทุกด้าน ล้วนแล้วจำเป็นต้องอาศัยวิชาความรู้ทั้งสิ้น อิสลามถือว่าการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมห่าง่างามเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในฐานะเป่นบ่าวของอัลลอฮ์¹ ดังหลักฐานใน คัมภีร์อัลกุรอาน² ซึ่งเป็นโองการแรกที่ถูกระทานลงมาเชิญชวนมวลมนุษย์ให้ฮานอย่างกระจ่างและชัด มากดังที่อัลลอฮ์ ทรงตรัสว่า

﴿اَفْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (1) خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ (2) اَفْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ (3)
الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (4) عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (5)﴾

ความว่า “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด (1) ทรงบังเกิดมนุษย์ จากก้อนเลือด(3) และจงอ่านเถิด พระเจ้าของเจ้า นั้น เป็นผู้ทรงใจบุญยิ่ง (4)ผู้ทรงสอน การใช้ปากกา (5)ทรงสอนมนุษย์ใน สิ่งที่เขาไม่รู้”

อัล-อะลัก : 96 : 1-5

จากโองการดังกล่าวที่อัลลอฮ์ได้ทรงสั่งย้ำถึงคำว่า “จงอ่าน” ไว้ถึงสองครั้งนั้น แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องอ่านซึ่งเป็นการเรียนรู้ตั้งแต่วันนั้นจนกระทั่งถึงวันกิยามะฮ์ ในการนั้นจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้เป็นหน้าที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกยุค ทุกวัย ทุกเพศ ทุกสถานภาพ ทุกสัญชาติและทุกศาสนาเป็นต้น ซึ่ง ความรู้ที่มีความจำเป็นทั้งความรู้ในเรื่องศาสนาและความรู้ในเรื่องทั่ว ๆ ไปเนื่องจากความรู้ที่นั่นดังเช่น ดวงประทีปหรือแสงสว่างเพื่อให้รอดพ้นจากความมืดมนและความบอดต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับ มนุษย์ในการใช้ชีวิต โองการดังกล่าวบ่งบอกถึงอิสลามนั้นอยู่บนพื้นฐานความรู้ โดยสร้างความเข้าใจต่อ

¹ อัลลอฮ์ คือพระนามของพระเจ้า ผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งทั้งปวงบนโลก ผู้ทรงเอเกะ ทรงมีความสามารถยิ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมอยู่ภายใต้ พระบัญชาและอำนาจบันดาลของพระองค์ทั้งสิ้น มนุษย์ทุกคนเป็นบ่าวของพระองค์ที่ต้องเคารพภักดีต่อพระองค์เพียงองค์เดียวเท่านั้น (อับดุลเราะมาน เจอะอารง, 2547 :1 อ้างใน Bin Haji Ahmad, 1980 :33)

² อัลกุรอานหมายถึงคำดำรัสของอัลลอฮ์ ผู้ใดอ่านหนึ่งพยางค์จะได้รับผลบุญเท่ากับ 10 ความดี ซึ่งมีทั้งหมด 30 ยุซ และมี 6666 โองการ ซึ่งเป็น รัฐธรรมนูญที่ครอบคลุม สมบูรณ์แบบสำหรับชาวมุสลิม ผู้ใดยึดถือตามบทบัญญัติอัลกุรอาน ผู้นั้นจะไม่หลงทาง และจะอยู่อย่างเปี่ยมสุขทั้งโลกนี้ และโลกหน้า คัมภีร์สำคัญสูงสุดของชาวมุสลิมซึ่งรวบรวมคำดำรัสของอัลลอฮ์ ที่ประทานให้แก่มนุษยชาติโดย ผ่านท่านนบีฮัมมัด ตั้งแต่ได้รับการ แต่งตั้งเป็นเราะสุล เมื่อมีอายุได้ 40 ปี จนกระทั่งท่านเสียชีวิตเมื่ออายุได้ 63 ปี (ฮามีดะห์ฮาสัน โตะมะ, 2562 : 56)

เรื่องของตนเองก่อน คือสร้างจิตสำนึก สร้างชีวิตโดยที่เปลี่ยนความคิดที่เบี่ยงเบนหรือความคิดที่ไม่ถูกต้อง หลังจากนั้นก็ทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา ส่วนการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ นั้นอยู่บนพื้นฐานของความรู้ ดังนั้นความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในศาสนาอิสลาม หากไม่มีความรู้ถือว่าไม่มี ศาสนา อิสลามต่อต้านอย่างรุนแรงต่อการเป็นอริชา การจัดการศึกษาของอิสลามนั้น เริ่มต้นด้วยการศึกษาอัลกุรอานก่อนที่จะศึกษาศาสตร์อื่น ๆ เนื่องจากมันได้สอนให้มนุษย์รู้จักรากเหง้าหรือชีวิตของตนเอง รู้จักนายหรือพระเจ้าที่แท้จริงที่อันควรเคารพภักดี สอนให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ และสร้างประโยชน์อย่างสูงสุด สอดคล้องกับสัญญาเดิมของมนุษย์ มีความสมดุล ครอบคลุมอย่าง ต่อเนื่องและบูรณาการ อย่างครบวงจร และนำเสนอวิธีการที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชาติได้อีกด้วย การศึกษาอิสลามทำให้คนมีความสมบูรณ์แบบในทุกๆด้าน เช่น ทางกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เป็นต้น ส่วนเกณฑ์การสำเร็จในการศึกษาตามทัศนะอิสลามนั้นขึ้นอยู่กับผู้ศึกษาสามารถนำ ความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เพียงใด สอดคล้องและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของศาสนาหรือไม่ อย่างไร (อิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา, 2549: 86-88)

เป็นที่ทราบกันว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษกว่าภาคอื่นๆ ในด้านความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรัฐอิสระรัฐหนึ่งในแหลมมลายูก่อนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งภายใต้การปกครองของอาณาจักรไทย เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของอิสลามศึกษา เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของชาวไทยมุสลิมทั้งในและต่างประเทศที่ใกล้เคียง เป็นพื้นที่ ที่มีประชากรที่พหุวัฒนธรรมมาจากเชื้อสายมลายูดั้งเดิม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์และคณะ, 2552: 1) ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวันไม่ค่อยนิยมพูดภาษาไทย ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีก็แตกต่างกันด้วยซ้ำไป (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2527: 13) มีคนนับถือศาสนาอิสลามมากกว่า 80% (ประจักษ์ พันธุ์ชูเพชร, 2543: 232)

วัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีส่วนผูกพันกับข้อปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม อย่างใกล้ชิดและเคร่งครัด เพราะหลักปฏิบัติทางศาสนาได้กำหนดข้อปฏิบัติไว้เกือบทุกแง่มุมจนสามารถได้กล่าวได้ว่า “ข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลามเป็นธรรมเนียมแห่งชีวิตหรือวิถีชีวิต” (Islam is Cod/Way of life) (วินัย ครุวรรณพัฒน์, 2523: 67) สำหรับในภูมิภาคอาเซียนอิสลามได้มีการเผยแผ่เข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 ในสมัยพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นรัฐปัตตานี โดยพ่อค้าชาวอาหรับที่ทำมาค้าขาย ซึ่งมีเซ็คซอพียุดดิน เป็นอุลามาอ³ ท่าน

³ คำว่าอุลาม่าอ หมายถึง ผู้รู้ศาสนา

หนึ่งที่ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในรัฐปัตตานีและได้แนะนำให้พระราชกษัตริย์ของรัฐทรงสร้างมัสยิดเพื่อเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจและสอนศาสนาอิสลาม (Noordin Dagor-ha, 1997: 3) การยอมรับอิสลามนับเป็นบันไดขั้นสำคัญที่สุดในการพัฒนาวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณของผู้คนในพื้นที่แห่งนี้ อิสลามมีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่อารยธรรมโดยเฉพาะอารยธรรมทางด้านการศึกษาอิสลามในภูมิภาคแห่งนี้ (ฮามีเดาะห์ มาสาระกามาและคณะ, 2553: 2)

มัสยิดเป็นสถาบันอิสลามที่สำคัญในการสอนอิสลามศึกษาแก่ชาวมุสลิม ด้วยการแพร่หลายและความเจริญก้าวหน้าทางด้านการศึกษาอิสลามอันเป็นเหตุทำให้ปัตตานีในอดีตได้กลายเป็นภูมิภาคที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาอิสลามแห่งหนึ่งในแหลมมลายูในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 จนได้รับการกล่าวขานว่า “ One of the cradles of islam ” (อาหะมะ มะฮ์ยีสะมะแอะ, 2549: 3 อ้างถึงใน Che Man, 1990 และอ้างถึงใน Watchareeya Wanglem, 1997: 7-9)

มัจญ์ลีล อัลอิสมียะฮ์ของมัสยิดอัสซันนียะฮ์ นับว่าเป็นศูนย์บริการวิชาการแก่สังคม ในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีพ แก่ชุมชน ทุกเพศ ทุกวัย ไม่ได้จำกัดอายุเริ่มเปิดการบริการการสอนตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน 2542 มาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 23 ปีโดยประมาณ เปิดสอนทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ตั้งแต่เวลา 8.30 เช้า จนถึงเวลา 11.00 น ประมาณ 3 ชั่วโมง จะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมหรือผู้ติดตามโครงการนี้แต่ละสัปดาห์ไม่น้อยกว่า 3,000 คน ประกอบด้วยประชาชนทุกเพศ ทุกสถานภาพมาจากหลากหลายอาชีพ ซึ่งทันกับยุคและสมัย อันนำมาซึ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้สง่างามและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่ง รูปแบบการถ่ายทอดสอดคล้องกับยุคและสมัยทั้งออนไลน์และการเรียนในรูปแบบเช่นนี้เป็นที่เห็นชอบของผู้คนในพื้นที่ซึ่งสามารถสร้างความปกติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังที่คนพูดว่า

((اطلبوا العلم من المهد إلى اللحد))

ความว่า “พวกเจ้าจงแสวงหาความรู้ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเสียชีวิต (หลุมศพ)”

Abdul Fattah abu Ghadah

สอดคล้องกับท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) ได้กล่าวว่า

((طلبُ العلمِ فريضةٌ على كلِّ مسلمٍ ، وإنَّ طالبَ العلمِ يستغفرُ له كلُّ شيءٍ ، حتى

الحياتانِ في البحرِ))

ความว่า “การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวมุสลิม(ทั้งชายและหญิง) และแน่แท้ผู้แสวงหาความรู้นั้นเขาจะได้รับการขอลอภัยโทษจากทุกสิ่งจนกระทั่งปลาอยู่มนทะเล”

บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 224

เพื่อเผยแผ่สาขาอิสลามศึกษาที่สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่อัลลอฮ์ทรงตรัสว่า

﴿ ... يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ... ﴾

ความว่า“... อัลลอฮ์จะทรงยกย่องเทิดเกียรติแก่บรรดาผู้ศรัทธา ในหมู่พวกเขา และบรรดาผู้ได้รับความรู้หลายชั้น...”

อัล-มูญาตะละฮฺ, 58: 11

การเรียนรู้ในรูปแบบมััจญ์ลีสอิสมียะของมัศยิดนั้น เป็นวิธีการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวมุสลิมทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งอัลลอฮ์ได้กำหนดอิสลามให้เป็นวิถีชีวิตของมวลมนุษย และพระองค์ทรงกำหนดวิถีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นมุสลิมควรปฏิบัติ ดังที่พระองค์ได้ตรัสใน คัมภีร์คัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿ مَن عَمِلَ صَالِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

ความว่า “ท่านใดก็ตามที่ปฏิบัติความดีไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง โดยที่เขาเป็นผู้ศรัทธา ดังนั้นเราจะให้เขาดำรงชีวิตที่ดีและแน่นอน เราจะตอบแทนพวกเขาซึ่งรางวัลของพวกเขาที่ดียิ่งกว่าที่พวกเขาได้ เคยกระทำไว้”

อันนะฮฺล, 16: 97

จากโองการดังกล่าวท่านอิบนุกะษีร์ (Ibn Kathir, (2010) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งบนโลกนี้ (ดุนยา) และโลกหน้า(อาคิเราะฮฺ) สำหรับผู้ที่ได้ปฏิบัติภารกิจที่ดี โดยปฏิบัติตามอัลกุรอานและสุนนะฮฺของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ทั้งชายและหญิงซึ่งหัวใจของเขาศรัทธาต่อพระองค์และบรรดาศาสนทูตของพระองค์ แท้จริงนี่เป็นการงานที่ถูกสั่งใช้โดยอัลกุรอานและแนวทางของศาสนทูตของพระองค์ ซึ่งถูกกำหนดไว้ ณ อัลลอฮ์โดยที่พระองค์ทรงให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีในโลกดุนยานี้ และทรงตอบแทนรางวัลที่ดียิ่งจากสิ่งที่เขาได้กระทำไว้ในโลกอาคิเราะฮฺหรือโลกหน้า (อิบนุ กะษีร์, 2010: 4/516) การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำเนินชีวิตของผู้ศรัทธานั้นนอกจากมีหลักฐานจากอัลกุรอาน

แล้ว ยังมีหลักฐานจากอัลหะดีษของท่านศาสนทูตมุฮัมมัดที่กำชับให้มุสลิมขอคูหาต่ออัลลอฮ์ให้มีความสุขและความสบาย ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังที่รายงานจากกริฟาอะฮ์ อิบน์ รุฟัยอ์ เล่าว่า วันหนึ่งขณะที่ท่านอับบู่บักร์ได้ยื่นขึ้นปราศรัยบนมิมบ์รแล้วท่านก็ร้องให้ ท่านเล่าว่า “ครั้งหนึ่ง ท่านศาสนทูตได้ยื่นบนมิมบ์รแห่งนี้แล้วท่านก็ร้องให้ ท่านศาสนทูตกล่าวแก่พวกเราความว่า “พวกเจ้าจงขอต่ออัลลอฮ์ให้มีความสุขสบาย ปลอดภัย โรคภัยทั้งปวงเกิด เพราะไม่มีความดีอันใดที่บุคคลหนึ่งจะได้รับ หลังจากการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ที่จะดียิ่งไปกว่าการมีสุขภาพอนามัยที่ดี” (อัตติรมิซีย์ 1975: 3558)

จากการสังเกตชาวไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เรียน ณ มัจญ์ลีส อัลอิลมียี้แห่งนี้ มีคุณธรรมจริยธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์แบบ อันนำมาซึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกือบครบทุกด้านตามเจตนารมณ์อิสลาม เช่น ด้านการศรัทธามั่น ด้านการปฏิบัติศาสนกิจ และด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นต้น

จากสภาพดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและเล็งเห็นความสำคัญในการทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบมัจญ์ลีส อัลอิลมียี้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณภาพชีวิตชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : มัจญ์ลีส อัลอิลมียี้ของมัสยิดอัสตันมียะฮ์ บ้านปารามิเต ตำบลบุตี อำเภอมือเือง จังหวัดยะลา” เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างและฐานข้อมูลสำหรับมัสยิดต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่ของตน อันนำมาซึ่งสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการฟื้นฟูพัฒนาประเทศชาติให้มีความสงบสุข มั่นคง และเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษา 1) ประวัติมัจญ์ลีส อัลอิลมียี้ของมัสยิดอัสตันมียะฮ์ บ้านปารามิเต อำเภอมือเืองจังหวัดยะลาโดยสังเขป 2) รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณภาพชีวิตของผู้เรียนมัจญ์ลีส อัลอิลมียี้ 3) ทศนคติต่อหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเอกสารได้แก่ อัลกุรอาน อัลหะดีษ และตำราวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย อาหรับ และมลายูมาเลเซีย ส่วนข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย ประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 105 คน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารมัจญ์ลีส อัลอิลมียี้ 5 คน และ

ผู้เรียนที่เข้าศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปีจำนวน 100 คนโดยใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ส่วนเครื่องมือที่ใช้การวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่มย่อย และแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด จะนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย นำมาวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลแบบสอบถามใช้วิเคราะห์แบบหาความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) โดยการแปลผลค่าเฉลี่ยเลขคณิตใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.00 – 1.49	มีความคิดเห็นในระดับต่ำมาก
1.50 – 2.49	มีความคิดเห็นในระดับต่ำ
2.50 – 3.49	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
3.50 – 4.49	มีความคิดเห็นในระดับสูง
4.50 – 5.00	มีความคิดเห็นในระดับสูงมาก

ผลการวิจัย

ตามลำดับวัตถุประสงค์ดังนี้

1) ก่อนที่จัดตั้งมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา มัจญ์ลีล อัลอิสมียัได้เปิดครั้งแรกที่มัสยิดบันนังสาเร็ง ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบันนังบูโย หรือสถานที่สงเคราะห์เลี้ยงกำพร้าในปัจจุบันซึ่งสอนโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.อับดุลฮาเล็ม อะห์มัด ไชซิงได้สอนรายวิชาศาสนบัญญัติหรือฟิกฮ์ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน ในวันอาทิตย์เริ่มเวลา 8.30.-10.00 น หลังจากเสร็จการเรียน ณ ที่นั้น ผู้เรียนส่วนใหญ่จะไปเรียนต่อกับดร.ญูฮาด บินมุฮัมมัด บุงอตาหยง ณ มัสยิดอัลอิสลาฮ์ ที่ดาร์ลอัลอิสละฮ์ นัดโต๊ะโมง ต่อจากนั้น จนถึงเวลา 12.00 น และผู้เรียนจะละหมาดญะมาอะฮ์เวลาซุฮรี ณ มัสยิดแห่งนี้ ท่านจะสอนรายวิชาหะดีษ (วจาณะของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) บุรณาการหรือผสมผสานกับวิชาฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) เมื่อวิทยาลัยอิสลามยะลาได้เปิดสอนอย่างเป็นทางการได้ตกลงกันว่า มัจญ์ลีล อัลอิสมียัดังกล่าวนั้นย้ายมาสอนที่มัจญ์ลีล อัลอิสมียั ณ มัสยิดอัตตันมียะฮ์ บ้านปารามิแต ตำบลบูดี อำเภอเมืองจังหวัดยะลา ในวัน เวลาและสถานที่เดียวกันกล่าวตั้งแต่วันนั้นจนถึงปัจจุบัน วิทยากรหรือผู้สอนและคณะกรรมการของมัจญ์ลีล อัลอิสมียั ส่วนใหญ่เป็นบุคลากรมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ทำงานด้วยจิตบริการไม่มีค่าตอบแทนใดๆทั้งสิ้น ผู้สอนล้วนแต่เป็นอุลามอาหฺหรือผู้รู้ ผู้เรียนมักจะไม่เบื่อและให้ความสนใจเป็นอย่างดี วิทยากรหลักคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ดร.อับดุลฮาเล็ม อะห์มัดไชซิง ปัจจุบันได้

ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาคนบดเคาะอิสลามศึกษา ซึ่งตอนนั้นมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยฟาฏอนีอีก และยังไม่ได้อยู่ภายใต้สังกัดของสถาบันอิสลามอีก เช่นกัน และดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา อธิการบดีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ปัจจุบัน มัจญ์ลีส อัลอิลมียอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันอิสลามมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ส่วนกิจกรรมต่างๆ นอกจากการบริการวิชาการแก่สังคมแล้วก็มี การแจกเงินแก่เด็กกำพร้าทุกปี บริจาคเงินแก่ผู้ประสบอุทกภัย ให้ความช่วยเหลือผู้ถูกขอรรม และการจัดเสวนาวิชาการ เป็นต้น การบรรยายทุกรายวิชาจะมีเอกสารประกอบ มีม้วนเทปขายและได้ถ่ายทอดสดผ่านเว็บไซต์ สถานีวิทยุของมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา (คณะกรรมการ, สัมภาษณ์, 28, มีนาคม 2566)

2) คุณธรรมจริยธรรมของชาวไทยมุสลิมก่อนการเข้ามาเรียน ณ.แห่งนี้ จะปรากฏคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังนี้ ก) มักจะไม่รัก และไม่ชอบไปดำรงปฏิบัติศาสนกิจจะหมาดรวมที่มีสยิด โดยเฉพาะเวลาศุบห์ (รุ่งอรุณ) บรรดาผู้นำศาสนาก็จะกำชับการปฏิบัติศาสนกิจจะหมาดวันศุกร์ประจำสัปดาห์เท่านั้น ข) อิمامมักจะอ่านสุเราะฮ์ในการนำละหมาดสุนัตตารอวีห์ในเดือนรอมฎอนสั้นๆ ซึ่งไม่เป็นที่พอใจของชาวไทยมุสลิมที่เคร่งครัดศาสนา เนื่องจากพวกเขาได้ศรัทธามั่นตามตัวบทอัลหะดีษที่ว่าเดือนรอมฎอนทั้งเดือนจะเปี่ยมด้วยความจำเริญ ศิริมงคลหรือ (ปะรอกะฮ์) ดังที่ท่านศาสนทูตมุหัมมัด (ﷺ) ได้กล่าวความว่า “ เดือนนี้ทั้งมวลจะมีความดี ประตุสวรรค์ถูกเปิด ประตูนรกถูกปิด และบรรดาซัยยูนหรือมารร้ายที่มีอิทธิพลในการชักจูงมวลมนุษย์ไปสู่การกระทำสิ่งที่ชั่วร้ายนั้นก็จะถูกขังโดยอัลลอฮ์ ส่วนผู้ที่กระทำชั่วร้ายในเดือนนี้นั้นมักเป็นการตามอารมณ์ฝ่ายต่ำของตน” ในขณะที่เดียวกันไม่มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาใด ๆ เช่น การออดิกาฟหรือฟานักในมัสยิดใน 10 คืนสุดท้ายของเดือนรอมฎอน และการบริการละศีลอด เป็นต้น (ผู้เรียน, สัมภาษณ์, 28, มีนาคม 2566) ค) ชาวไทยมุสลิมมักจะกินดอกเบี๋ยทั้งจากธนาคาร จากผู้คนที่มากู้ยืมเงินของเขา จึงทำให้ผู้ที่ขาดสหายคนต่างมีความลำบากมากในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะผู้ที่มีลูกหลายคนที่กำลังเรียนและเด็กกำพร้าไม่มีองค์กรใดทั้งภาครัฐและเอกชน หรือคนมีฐานะร่ำรวยมาแจกจ่ายชะกาต โดยสรุปแล้วบุคคลเหล่านั้นไม่สามารถจะศึกษาถึงระดับปริญญา ทั้งสายสามัญ และสายศาสนาซึ่งส่งผลประกอบอาชีพที่ไม่แน่นอนจึงทำให้มีคุณภาพชีวิตไม่ดีตามไปด้วย ยิ่งกว่านั้นจะหาชาวไทยมุสลิมที่ประกอบอาชีพข้าราชการก็หายากมาก ง) สตรีไทยมุสลิมส่วนใหญ่ไม่แต่งกาย โดยส่วนใหญ่แล้วพวกเขาไม่ปกปิดร่างกายของตน เช่น ไม่ใส่ผ้าคลุม ไม่ใส่ถุงเท้า สวมเสื้อผ้าที่คับเห็นหน้าอก เอวเลว เป็นต้น และมีความสัมพันธ์กับผู้ชายที่อนุญาตแต่งงานอย่างไร้ขอบเขต ฉ) ชาวไทยมุสลิมมักจะสูบบุหรี่หรือขายบุหรี่เป็นเรื่องธรรมดาโดยเข้าใจว่าอนุญาตทางศาสนาอิสลาม (ฮามีดะห์ฮาสัน โต๊ะมะและคณะ, 2562: 40)

พบว่า ชาวไทยมุสลิมที่ได้เรียน ณ. มัจญ์ลีส อัลอิสมีเย่แห่งนี้ได้นำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมให้สง่างาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นทุกๆด้าน เช่น ด้านการศรัทธามั่นต่อพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ การปฏิบัติศาสนกิจตามแบบอย่างท่านนบะเราะฮูล (ﷺ) และได้สร้างความสามัคคีอันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คือ ได้ร่วมอยู่กับเพื่อนฝูงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความสามัคคี มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างเต็มที่ ให้ความช่วยเหลือกัน โดยยึดนโยบายว่าด้วยบรรเทาทุกข์บารุงสุขให้เกิดในหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ทั้งๆในสังคมนั้นมีพหุวัฒนธรรม และห่างไกลจากอบายมุขและความรุนแรงต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งในครอบครัวและสังคม ผู้เรียนมักจะพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากเดิม ในทุกๆด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านความรู้ ได้แก่ ได้ตระหนักด้านการศึกษาทั้งในด้านสามัญแลศาสนาควบคู่กัน และด้านเศรษฐกิจ ก่อนหน้านี้ทุกด้านจะล้มเหลว แต่ปัจจุบันนี้ได้พัฒนาไปในทิศทางดีขึ้น (ผู้เรียน, สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 25, มีนาคม 2566) โดยที่นำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลทำให้ในด้านต่างๆดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี ห่างไกลจากความเครียด และกังวล โดยที่ตามแบบอย่างของศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) อย่างถูกต้อง ไม่ปล่อยเวลาโดยไร้ประโยชน์ และมีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์อย่างสม่ำเสมอซึ่งมีจิตสำนึกว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนได้ปฏิบัตินั้น อัลลอฮ์ ผู้ทรงมองเห็นและทรงบันทึก ทั้งในยามมืดและสว่าง พฤติกรรมดังกล่าวนี้ส่งผลทำให้ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเคร่งครัดอย่างหมั่นเพียรและเป็นเลิศ ทั้งหน้าที่ต่ออัลลอฮ์ ตนเอง ครอบครัว และสังคม และได้เลิกหรือละทิ้งสิ่งไม่พึงประสงค์ต่างๆ ทานที่ และขยันทำงานหารายได้โดยสุจริตถูกต้อง อันนำมาซึ่งสร้างความผาสุกและความจำเริญทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างมั่นคง (ผู้เรียน, สัมภาษณ์, 2, เมษายน 2566)

3) ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีเพศชายและเพศหญิงเท่ากัน มีอายุ 40 ขึ้นไปมากที่สุด และรองลงมาอายุ 31-40 มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมปีที่ 6 มากที่สุด รองลงมาปริญญาตรี และรองลงมาอีก ปริญญาโท มีอาชีพอื่นๆมากที่สุด รองลงมาอาชีพเป็นครูอิสลามศึกษา รองลงมาอีกอาชีพข้าราชการ และรองลงมาผู้นำศาสนา จบการศึกษาในประเทศมากที่สุด และรองลงมาจบการศึกษาจากต่างประเทศ ทศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่เห็นชอบต่อหลักสูตร ของมัจญ์ลีส อัลอิสมีเย่ ซึ่งปรากฏผล ดังนี้ 1) เห็นชอบต่อรายวิชาตฟิร (อรรถาธิบายอัลกุรอาน) ที่สอนโดยรองศาสตราจารย์ดร.อิสมาแอ จะปะเกีย อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ (90%) 2) เห็นชอบต่อรายวิชาอัลฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ) ที่สอนโดยผ.ดร.อับดุลฮาเล็มไซซิง อยู่ในระดับ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.2% 3) เห็นชอบต่อรายวิชาอัลอัคลาอ์อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25 (25%) 4) เห็นชอบต่อรายวิชาอะกีดะฮ์อยู่ในระดับ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 (25%) 5) เห็นชอบต่อรายวิชาประวัติศาสตร์ อยู่ในระดับ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50% 6) เห็นชอบต่อการรายวิชาอัลหะดีษ อยู่ใน

ระดับ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50% 7) เห็นชอบต่อการเปลี่ยนผู้สอนรายวิชาต้อฟิรียอยู่ในระดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 12.5 8) เห็นชอบต่อการเปลี่ยนผู้สอนรายวิชาฟิสิกส์อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.5% 9) เห็นชอบต่อการเปลี่ยนผู้สอนรายวิชาหะดีษอยู่ในระดับ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25%

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ผู้เรียนมีความหลากหลายในด้านอายุ วัย การแต่งกาย ผู้ชายมักจะใส่เสื้อโตบสีขาว ส่วนสตรีมักจะใส่เสื้อยาวสีดามีทั้งที่นุ่งเรียนได้เต็มท่และมัสยิดจะมีโทรทัศน์ หรือวงจรมีเปิดเป็นสื่อประกอบ ส่วนผู้ชายที่เรียนในมัสยิดเรียนหน้าผู้สอนโดยตรง ผู้เรียนมีความตั้งใจ และสนใจมาก มักจะอยู่ในสภาพที่มีน้ำละหมาด หลังจากเรียนคาบแรกสตรีส่วนใหญ่จะออกไปซื้อของที่น้दनอกรั้วของมัสยิด หลังจากนั้นก็ต่างคนก็ต่างทยอยมานั่งเรียนที่เดิมคาบที่สอง หลังเรียนคาบแรกมีการพักประมาณ 10 นาที พิธีกรมักจะประกาศในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และบางครั้งมีการละหมาดศพของผู้ที่เสียชีวิตที่มีความประสงค์จะละหมาด ณ มัสยิดแห่งนี้

จากการสนทนากลุ่ม สรุปว่า เป้าหมายของการเรียนของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ ประการแรกคือการเรียนศาสนาที่เที่ยงตรงสอดคล้องกับอัล-กุรอานและตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอันสง่างามนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันนำมาซึ่งอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข รักใคร่ นุ่มนวล ให้ความสำคัญของความเป็นพี่น้อง ด้วยการเยี่ยมเยียนในยามสุขและทุกข์ การทักทายด้วยการให้สลามทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก การไปมาหาสู่กัน ให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านทรัพย์สินและแรงใจ และเมื่อเกิดไม่ลงรอยกันก็นำหลักการศาสนาามาแก้ปัญหา ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับการศึกษา ศาสนา และสามัญควบคู่กัน มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมสันติสุข เช่น การจัดอบรมแม่บ้านในการอบรม เลี้ยงดูลูก หลีกเลี้ยงจากประเพณีเสพติด และอบายมุขต่างๆ มีการศึกษาตามอัธยาศัยโดยใช้สื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ อินเทอร์เน็ต และซีดี เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวข้องพบว่า คุณธรรมจริยธรรมของชาวไทยมุสลิมก่อนการเข้ามาเรียน ณ.แห่งนี้ จะปรากฏคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่พึงประสงค์ดังนี้ ก) ผู้ที่ละหมาดที่มัสยิดส่วนใหญ่จะทำการละหมาดวันศุกร์ ส่วนผู้ละหมาดวันอื่นน้อยมากโดยเฉพาะเวลาศุบห์ (รุ่งอรุณ) การดำรงปฏิบัติศาสนกิจระหว่รวมที่มัสยิดในเดือนรอมฎอนนั้น อิมามมักจะอ่านสุเราะฮ์สั้นๆจะเสร็จภายในเวลาครึ่งชั่วโมงเท่านั้น จึงทำให้ชาวไทยมุสลิมที่เคร่งครัดศาสนาไม่พอใจเนื่องจากพวกเขาได้ศรัทธามันตามด้วยบทอัลหะดีษที่ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) ได้กล่าวความว่า “ เดือนนี้ทั้งมวลจะมีความดี ประตุ

สวรรค์ถูกเปิด ประตูนรกถูกปิด และบรรดาชัยฏอนหรือมารร้ายที่มีอิทธิพลในการชักจูงหรือโน้มน้าว มวลจิตใจมนุษย์ไปสู่การกระทำสิ่งที่ชั่วร้ายนั้นก็จะถูกขังโดยอัลลอฮ์ ส่วนผู้ที่กระทำชั่วร้ายในเดือนนี้มัก เป็นการตามอารมณ์ฝ่ายต่ำของตนเอง ข) ชาวไทยมุสลิมไม่มีการอิติกาฟใน 10 วันและคืนสุดท้าย ของเดือนรอมฎอน ค) ชาวไทยมุสลิมมักจะกินดอกเบี๋ยทั้งจากธนาคารและจากการกู้ยืมนอกระบบ ง) สตรีไทยมุสลิมไม่แต่งกายตามหลักการอิสลาม จ) ชาวไทยมุสลิมมักจะสูบบุหรี่หรือขายบุหรี่เป็น เรื่องปกติเป็นต้น

เมื่อชาวไทยมุสลิมได้รำเรียน แห้งนี้ ต่างก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณธรรมจริยธรรมและ พัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากหน้ามือเป็นหลังมือในทุกๆด้าน เช่นในด้านการปฏิบัติ ศาสนกิจทั้งที่สั่งใช้ (วาญิบ) ละสังเสริม (สุนัต) อย่างสม่ำเสมอ และดำรงคุณงามความดี ซึ่งมีความรู้สึก ว่า พระเจ้าอัลลอฮ์ทรงมอง ทรงเผ้าสังเกตรู้เห็น และทรงสั่งใช้เทวทูต (มะลาอิกะฮ์) ที่มีชื่อวารอกิบ มี หน้าที่ทรงบันทึกกิจกรรมคุณงามความดี ส่วนอะดีด มีหน้าที่ทรงบันทึกกิจกรรมที่ชั่วร้าย มีความผูกพัน กับมนุษย์ด้วยกันที่เห็นได้ชัด และเป็นรูปธรรมคือ มีความสัมพันธ์อย่างสุภาพอ่อนโยน นุ่มนวล รู้จัก การให้อภัยกัน การเสียสละ ไม่นินทา ไม่อิจฉาริษยา เห็นอก เห็นใจ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างดี ทั้งในยามทุกข์และสุข รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมอย่างหมั่นเพียร เลิกจากการ ทำสิ่งที่ศาสนาไม่อนุมัติและไม่ส่งเสริม เช่นการสูบบุหรี่ และสิ่งที่มีนเมาต่างๆ เป็นต้น และ ชยันหมั่นเพียรในการแสวงหาปัจจัยยังชีพโดยสุจริตถูกต้องตามบทบัญญัติอิสลาม สามัคคีปรองดองกัน อย่างสันติวิธี ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และยั่งยืน

จากการสังเกต พบว่า ผู้เรียนมีความหลากหลายในด้านอายุ วัย การแต่งกาย ผู้ชาย มักจะใส่ เสื้อโอบสีขาว มักจะอยู่ในสภาพที่มีน้ำละหมาด หลังจากเรียนคาบแรก พิธีกรรมมักจะประกาศในเรื่อง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในขณะเดียวกันสตรีส่วนใหญ่จะออกไปซื้อของที่นั่นนอกรั้วของมัสยิดเมื่อเสร็จต่างคน ต่างก็ทยอยมานั่งเรียนตาม และบางครั้งมีการละหมาดศพของผู้ที่เสียชีวิตที่ประสงค์จะละหมาด ณ มัสยิดแห่งนี้

จากการสนทนากลุ่ม สรุปว่า เป้าหมายของการเรียนของชาวไทยมุสลิมประการแรกคือการ เรียนศาสนาที่เที่ยงตรงสอดคล้องกับอัล-กุรอานและตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอันส่งงามนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันนำมาซึ่งอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

สรุปผลการวิจัย

มัสยิดอัสตานมียะฮุดตั้งอยู่ที่สถาบันภาษานานาชาติ ณ บ้านปารามิแต ตำบลบูดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลาอยู่ภายใต้สังกัดการดูแลของสถาบันอัลสะลาม มหาวิทยาลัยฟาฏอนี วิทยากรหลักได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮิม อะห์มัด ไชซิง ทำการสอนวันอาทิตย์ประจำสัปดาห์ซึ่งมีจุดประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งทางด้านวิชาการอิสลามศึกษา โดยมีหลักสูตรและใช้สื่อที่สมัยสอดคล้องความต้องการของผู้คนในพื้นที่ปัจจุบันมััจญ์ลิส อัลอิลมียัได้พัฒนาอย่างเป็นระบบอย่างรัดกุม 2) ผู้ที่เรียน ณ.แห่งนี้ ได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันครบทุกด้าน คือมีคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งงาม ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตไปในทางที่ดีขึ้นส่งผลทำให้สุขภาพกายและจิตก็ดีขึ้นด้วย ซึ่งสามารถสร้างครอบครัวและสังคมอย่างสันติสุขอย่างยืน

ผู้เรียน ณ.แห่งนี้จากการนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลทำให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น ห่างไกลจากความเครียด เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีกับพระเจ้าอัลลอฮ์ และมวลมนุษย ให้อยู่บนบรรทัดฐานของบทบัญญัติอิสลามและตามแบบอย่างของศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ) นั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หายเครียดและกังวล จากการเปลี่ยนแปลงชีวิตของครอบครัวส่งผลทำให้พัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้นจากเดิมด้านเศรษฐกิจค่อนข้างจะติดลบกันบ่อย แต่ปัจจุบันจะดีขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคมหรือประเทศใดที่มีเศรษฐกิจดี ประชาชนของประเทศนั้น มักจะคล้อยตามดีตามด้วย ดังนั้นการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ ณ.แห่งนี้ ส่งผลทำให้พวกเขาได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา และส่งบุตรหลานศึกษาทางด้านศาสนาและสามัญควบคู่กัน เพื่อเพิ่มโอกาสและมั่นคงในการมีงานทำและการสร้างสรรค์ คุณภาพชีวิตแก่ครอบครัว สังคม และประเทศชาติในอนาคต และผู้เรียนมีทัศนคติระดับมากที่สุดต่อวิชาดีฟลีร์ (90%) วิชาฟิกฮ์ระดับมาก (62.2%) อัลอัค ลาดปานกลางระดับ (25%) และอะกีดะฮ์ระดับ (25%) วิชาที่ต้องการให้สอนรองลงมาคือ ประวัติศาสตร์ (50%)

จากการสังเกต พบว่า ผู้เรียนมีความหลากหลายในด้านอายุ วัย การแต่งกาย ผู้ชาย มักจะใส่เสื้อโอบ สีขาว มักจะอยู่ในสภาพที่มีน้ำสะอาด หลังจากเรียนคาบแรก พิธีกรรมมักจะประกาศในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในขณะเดียวกันสตรีส่วนใหญ่จะออกไปซื้อของที่นัดนอกรั้วของมัสยิดเมื่อเสร็จต่างคนต่างก็ทยอยมานั่งเรียนตาม และบางครั้งมีการละหมาดศพของผู้ที่เสียชีวิตที่ประสงค์จะละหมาด ณ. มัสยิดแห่งนี้

จากการสนทนากลุ่ม สรุปว่า เป้าหมายของการเรียนของชาวไทยมุสลิมประการแรกคือการเรียนศาสนาที่เที่ยงตรงสอดคล้องกับอัล-กรุอานและตามแบบอย่างของท่านศาสนทูตมุฮัมมัด (ﷺ)

สามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอันส่งงามนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อันนำมาซึ่งอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอนมีดังนี้

จากผลการจัดลำดับความต่องานจำเป็นในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนเครือข่ายอิสลามตามแนวคิดคุณลักษณะมุสลิมที่ดี พบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ครูมีการพัฒนาตนเองนอกเวลาการปฏิบัติงานอยู่เสมอโดยการเรียนรูด้วยตนเองเพื่อพัฒนาให้ครูมีคุณลักษณะมุสลิมที่ดีมากยิ่งขึ้นเป็นอันดับแรกซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะมุสลิมที่ดีต่อไป เนื่องจากด้านการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรนอกเวลาการปฏิบัติงานและการเรียนรูด้วยตนเองมีความต่องานจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้ครูพัฒนาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ครูเรียนมีคุณลักษณะมุสลิมที่ดีมากยิ่งขึ้น เนื่องจากด้านการบริหารวิชาการ การวัดและประเมินผลมีความต่องานจำเป็นในการพัฒนาสูงที่สุด 2. จากผลการจัดลำดับความต่องานจำเป็นในด้านคุณลักษณะมุสลิมที่ดี ผู้บริหารและครูผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูเรียนเกิดคุณลักษณะมุสลิมที่ดีในด้านการรู้คุณค่านและเก่งบริหารเวลาเป็นอันดับแรก เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าการรู้คุณค่าและเก่งบริหารเวลาที่มีความต่องานจำเป็นสูงที่สุด ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรนำผลการวิเคราะห์ลำดับความต่องานจำเป็นไปพัฒนาเป็นแนวทางในการการบริหารโรงเรียนเครือข่ายอิสลามตามแนวคิดคุณลักษณะมุสลิมที่ดี และดำเนินการทดสอบและประเมินแนวทางที่พัฒนาเพื่อนำไปใช้ในการจัดหลักสูตรของสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอนมีดังนี้

- 1) ควรเริ่มทำการสอนตั้งแต่ เวลา 9.00 น. ถึง 12.00 น.
- 2) ควรเสนอให้รัฐบาลนำบทบัญญัติอิสลามในแก้ปัญหาสังคม โดยเฉพาะในสามจังหวัดภาคใต้

3) ผู้สอนควรใช้ภาษาไทยและภาษามลายูในการบรรยาย

4) สำหรับรองศาสตราจารย์ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียาและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลฮาเล็ม ไชชิงไม่ควรติดธุระบ่อยๆ ที่ทำให้ขาดการบรรยาย

5) อยากให้เจ้าหน้าที่ควรซ่อมแซมเครื่องสื่อต่างๆ ให้ดีขึ้น เช่น เสียงและโทรทัศน์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้จะทำวิจัยต่อไปมีดังนี้

1) ควรทำการวิจัยในเรื่องเดียวกันในมัสยิดอื่นๆ เช่นมัสยิดกลางประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และสายบุรี เป็นต้น

2) ควรมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันแต่เปลี่ยนกลุ่มตัวอย่าง และ 3) ควรมีการศึกษาในพื้นที่เดียวกันแต่เปลี่ยนกรณีศึกษาในด้านอื่นๆ

บรรณานุกรม

- วินัย ครุวรรณพัฒน์ .(2523) .*ทัศนะของคนไทยใน 4 จังหวัด ภาคใต้*
- ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, (2527). *สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในจังหวัดชายแดน ภาคใต้*
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย.ศ.ศ.(1419). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย*. ซาอูดีอาราเบีย: ศูนย์กษัตริย์ฟะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน อัลมะดีนะฮ์ อัลมุเนาะวะเราะฮ์
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์และคณะ. (2552).*รายงานการวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพฯ.
- อิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา.(2549). *อิสลามศาสนาแห่งสันติภาพ*. แปลโดยซุฟอัม อุษมาน .ยะลา : ศูนย์บริการสังคมวิทยาลัยอิสลามยะลา.
- อาหะมะ หะยีสะมะแอ.(2549).*บทบาทสถาบันการศึกษาอิสลามชั้นสูงในการเผยแพร่วิทยาการและส่งเสริมวัฒนธรรมความรู้ต่อชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาโครงการวิทยาการอิสลามเพื่อชุมชน*. มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา เคাঁโครงการวิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตร์ ม ห า บั ญ ฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์และอารยธรรมอิสลาม คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัย อิ ส ล า ม ยะลา.
- อัปดุลเราะมัน เจะอารง. (2547). *สิทธิการยาในการหย่าและสิทธิที่พึงได้รับตามกฎหมายอิสลามกรณีศึกษาจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มาลีณี วงสิทธิ์. (2531).*สภาพสังคมของชายแดนภาคใต้ในงานวิจัย “ความเห็นของผู้บริหารระดับสูงใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับเรื่องประชากรและอนามัย”*
- มูหะมัด คอยา.(2550). *บทบาทมัสยิดในจังหวัด ปัตตานีในการเผยแผ่อิสลามและความรู้ กรณีศึกษา มัสยิดอิบาตุรรอฮมาน ตำบลปยูต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์สำหรับการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- ฮามีดะห์ฮาลัน โต๊ะมะและคณะ. (2562). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องบทบาทของผู้ที่ยึดแนวทางสะลัฟ ในการพัฒนาสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*.

_____ (2565). *เอกสารคำสอนรายวิชาชีวประวัติท่านนบีมุหัมมัด (ﷺ) ภาคการศึกษาที่ 1*
มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

.Al-Tarmizi, Abi 'Isa Muhammad ibn 'Isa ibn Saurah. 1994. *Sunan al-tirmiziy*. Vol.4 Beirut: Dār al-Fikr.

Dagor-ha, Nurdin Abdullah 1997. *Dakwah Islamiyah di Selatan Thailand : suatu Kajian Tentang perkembangannya Antara Tahun 1960-1991 m* .Distrasi, Kualalumpur: University Malaya.

Ibn Kathir, 'Imad al-Din.1988. *Tafsir Ibn Kathir*.V.2. Bierut: Dar al-Ma rifah.

Sulaiman ibn al-As'ath al-Sajastani. 2000. *Sahih Sunan Abi Dawud*. Vol. 3 .Al-Riyad: Maktabah al-Ma'arif li-Annashr wa al-tauzi'.